

WERVIK, CENTRUM VAN DE VLAAMSE TABAKSTEELT

door F.Tymstra

Is in Nederland de inlandse teelt van tabak economisch gezien al geruime tijd verdwenen, in België bestaat zij nog. Hoewel de teelt in Appelterre en rond de Semois duidelijk op haar retour is blijft het gebied rond Wervik voor de Belgische tabaksindustrie de enige van betekenis. Zij zal de faam van de Belgische tabak hoog dienen te houden, want "Wervikse Tabak" staat al eeuwen lang voor een begeerd en gerespecteerd produkt. Aangenomen mag worden dat omstreeks 1657 de tabaksplant voor het eerst in Wervik werd geteeld. De oudste gegevens die bekend zijn stammen uit 1664, toen er op de verbouw van tabak belasting geheven werd.

Eerst werd de tabak in hoofdzaak voor de eigen streek geteeld, maar na 1673 gaf het stadsbestuur toestemming de tabak naar andere gebieden, o.a. naar Frankrijk uit te voeren. Tegen het einde van de zeventiende eeuw kunnen we al spreken van een florerende tabakshandel.

In de 18e eeuw verliep alles voorspoedig en kenmerkt zich vooral door de uitbreiding van de tabaksteelt over de gehele streek. Het was de bloeiperiode voor Wervik, Poperinge en Harelbeke. Wervik wist echter de concurrentie met de twee andere steden te weerstaan en bleef de boventoon voeren.

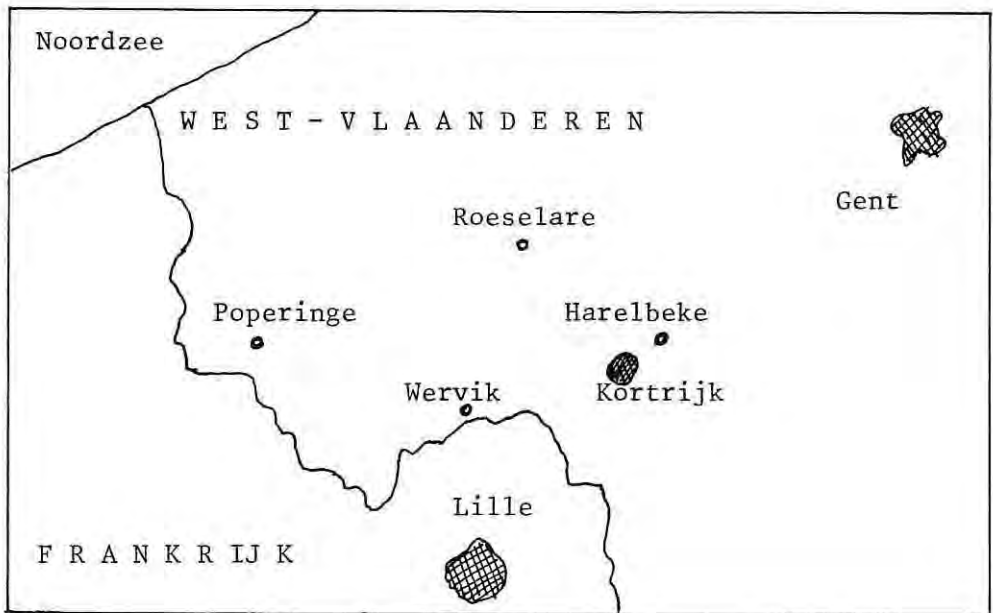
In 1713 werd Wervik in een Frans en een "Belgisch" deel opgesplitst, zodat het voor de handel bijzonder lucratief was om de tabak via smokkelroutes naar Frankrijk te transporteren. Intussen had de "Tabac de Wervicq" zich duidelijk gevestigd, in Frankrijk kwam ze zelfs als beste uit de bus.

De kwaliteit was goed en de prijzen waren hoger in vergelijking tot de soorten uit andere streken.

Tijdens de Franse Revolutie werd door overheidsbemoeiing de tabak een staatsmonopolie. De planters konden niet meer zo veel produceren als ze zouden willen, maar toch bleef Wervik een belangrijk aandeel in de totale produktie van het Franse Keizerrijk houden. In 1815, na de val van Napoleon, kwam er een einde aan het staatsmonopolie.

Gedurende de 19e eeuw handhaafde de teelt van de Wervikse tabak zich om vooral in deze eeuw een aantal belangrijke veranderingen te ondergaan. Beter bemesting en beter zaad waren voorwaarden om tot een goede oogst te komen, terwijl kunstmatige droging (belangrijk voor de kleur) en fermentatie de kwaliteit verhoogden.

Een belangrijk aandeel in het succes waren de oprichting van

het Tabakssyndicaat (TaSyCa) in 1945 en het Tabaksinstituut in 1950. Hield het Tabakssyndicaat zich in hoofdzaak bezig met de economische, fiscale en commerciële aangelegenheden, het Tabaksinstituut verzorgde de voorlichting, opleidingen en de taxatie van de inlandse tabak. Vooral dat laatste is tot op heden zo gebleven.

De oogst wordt gekeurd, ingedeeld in kwaliteitscategorieën en daarna wordt de prijs in E.E.G.-verband vastgesteld. Jaarlijks gaan ongeveer 2000 stalen door hun handen om te worden gekeurd. In 1980 werd zelfs Vlaamse tabak (kauwtobak) naar Amerika geëxporteerd en met succes! Hoewel er goede uitvoermogelijkheden zijn geniet de Belgische tabaksverwerkende industrie de prioriteit. Vandaar dat de produktie in hoofdzaak afgestemd wordt op deze behoefte en deze industrie ook het eerst bevoorrad wordt.

In Wervik wordt de tabak op zandleemgrond geteeld. Om de grond geschikt te houden wordt van oudsher wisselteelt toegepast. Om de 5 tot 7 jaar tabak verbouwen is geen uitzondering. Tabakszaad is zeer fijn. Een vingerhoedje van dit zaad weegt nauwelijks 1 gram en bevat 10.000 tot 15.000 zaadjes. De korte zomers noodzaken de kwekers om in maart het zaad al voor te kiemen. Zijn de kiemen 2 tot 4 mm lang, dan wordt er onder glas uit gezaaid. Tussen 5 en 25 mei zet men de stevigste planten uit op een afstand van 50 tot 60 cm. De grond moet

*tabaksnaaister
op het veld.
Wervik, septem-
ber 1985.*

goed bemest zijn. Na enige tijd wordt de kop uit de plant genomen en voorkomen wordt dat er zijscheuten ontstaan. Vanaf half juli is de plant oogstrijp. De oogst gebeurt blad voor blad of in zijn geheel. Dan rijgt men op het veld de bladeren aan een lange draad (tabaksnaaien). Voor de tabakspuk en het naaien doet men vaak een beroep op tijdelijke arbeidskrachten. Het drogen gebeurt op het veld, onder plastic om de regen te weren. De bladeren hangen in dichte rijen naast elkaar. Zijn ze droog, dan worden ze nagedroogd in de ast, de droogzolder. De arbeidsintensieve tabaksteelt wordt vooral bedreven door familiebedrijven. Drie kwart van die bedrijven heeft minder dan 7,5 ha. Om de bedrijven renderend te houden zoekt men oplossingen in de mechanisatie.

De inlandse tabak wordt hoofdzakelijk verwerkt tot kerftabak voor pijp en sigaretten. Maar sinds een tiental jaren worden er ook sigaren van gemaakt. In Wervik is de enige tabaksfabriek die van de firma Arnaert en Zonen. In 1985 heb ik het genoegen gehad de fabriek aan de Speldenstraat te mogen bezichtigen. Het werd een onvergetelijke rondleiding.

Tabaksmuseum De Brikkenmolen

De streek rond Wervik leent zich uitstekend voor een bezoek van de tabaksliefhebber. Het nieuwe Tabaksmuseum " De Brikkenmolen"opende 4 april j.l. haar deuren.Het museum, gelegen aan de Koestraat te Wervik is geopend van 14.00 tot 18.00 uur. Geëxposeerd worden allerlei voorwerpen over pijpen en tabak. In Harelbeke vinden wij het Stedelijk Museum voor Pijp en Tabak aan de Marktstraat 100. Ook hier een museum met een collectie van de tabak in het algemeen. De Openingstijden zijn elke eerste en derde zaterdag van de maand van 14.00 tot 17.00 uur. Het Museum voor oudheidkunde te Kortrijk aan de Broelkaai 6, herbergt een unieke ceramiekcollectie. In de aanwezige pijpenkamer is de collectie van de Pijpenfabriek Debevere te bezichtigen.Het museum is geopend van 10.00-12.00 uur en van 14.00 tot 17.00 uur, maar niet op zondag.

Er zijn ook wandelmogelijkheden in Wervik. Op de laatste zondag van september is er een internationale " Tabakstocht ", die verschillende kilometers lang is. Ook is er een bewegwijzerd " Tabakspad " dat het hele jaar begaanbaar is en start vanaf de houten molen in de Kruseikestraat.

Veel dank ben ik verschuldigd aan de Heer Renaat Debruyne uit Wervik, die mij van de nodige gegevens en inlichtingen voorzag.